

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЧЕБАНОВА ТЕТЯНА ЄВГЕНІВНА

УДК 656.615:33.06

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2019

Дисертація є рукопис

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
МОСКВІЧЕНКО Ірина Михайлівна,
Одеський національний морський університет,
м. Одеса,
доцент кафедри «Менеджмент і маркетинг».

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
НИКОЛАЄВА Людмила Леонідівна,
Національний університет
«Одеська морська академія»,
Міністерство освіти і науки України,
м. Одеса,
професор кафедри морських перевезень;

доктор економічних наук, професор
ТКАЧЕНКО Алла Михайлівна,
Національний університет
«Запорізька політехніка»,
Міністерство освіти і науки України,
завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності.

Захист відбудеться «27» червня 2019 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 при Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «27» травня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Трохимець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах фінансової небезпеки й нестабільного стану економіки та фінансів ефективна діяльність і стабільний розвиток будь-якого підприємства значною мірою залежать від якісної, обґрунтованої та надійної системи фінансової безпеки. Потреба у вивченні, узагальненні існуючих підходів та розвитку питання фінансової безпеки підприємств пов'язана з активним переходом України на ринкові відносини, що й робить тему дослідження актуальною. Аналіз економічної літератури свідчить, що раніше наукова думка була зосереджена переважно на економічній безпеці. Сьогодні ситуація змінюється, і все більше вчених роблять акцент на необхідності створення системи фінансової безпеки підприємств, що має відповідати за безпеку саме сфери фінансових відносин.

На цей момент існує проблема, пов'язана з недостатньою науково-методичною базою щодо регулювання рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності, тому необхідне вдосконалення науково-методичних підходів до формування такої системи управління фінансовою безпекою підприємств портової діяльності, що забезпечить їх спроможність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі та адаптуватися до існуючого ринкового механізму.

Зважаючи на сучасні економічні умови, науковці дедалі більше уваги приділяють питанням економічної та фінансової безпеки, а саме: І. Д. Анікіна, І. А. Бланк, Н. В. Ващенко, Г. Л. Вознюк, А. В. Гукова, Л. І. Донець, А. Г. Загородній, Ю. Кракос, С. Ф. Покропивний, Р. Разгон, Н. Й. Реверчук та ін. Результати їх досліджень стали основою для розробки сучасних прийомів і методів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств. Питанням управління фінансовою безпекою та функціонування підприємств портової діяльності присвячені публікації О. В. Коваленко, Л. М. Крисюк, Н. Г. Метеленко, І. М. Москвіченко, Л. Л. Ніколаєва, А. М. Ткаченко, Н. М. Шмиголь. Зокрема, Л. М. Крисюк розглянуто систему управління фінансовою безпекою транспортно-експедиторських компаній у ринковому середовищі; І. М. Москвіченко – вплив фінансової нестабільності на валютні ризики підприємств портової галузі.

Однак, незважаючи на інтенсивний науковий пошук з окреслених питань, існує нагальна потреба адаптувати існуючі підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки до підприємств портової діяльності, що зробить систему оцінювання якісною та ефективною.

Таким чином, наукове дослідження теоретично-методичних основ оцінювання фінансової безпеки підприємств портової діяльності стає надзвичайно актуальним, що й визначило вибір теми дисертаційної роботи, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах досліджень кафедри «Підприємництво та туризм» Одеського національного морського університету за темами «Діагностика економічної безпеки підприємств портової діяльності» (номер державної реєстрації 0112U007856), у процесі виконання якої автором обґрунтовано необхідність використання інструментів фінансового менеджменту в діагностиці фінансової безпеки підприємств; «Моделі оптимізації проектів розвитку морського транспорту» (номер державної реєстрації 0115U000731), в межах виконання якої здобувачем обґрунтовано

шляхи розвитку інвестиційного механізму морських портів; «Методи та моделі удосконалення підприємницької діяльності і організації торгівлі на морському транспорті» (номер державної реєстрації 0117U005052), в процесі виконання якої обґрунтовано теоретичні аспекти оцінювання фінансового потенціалу підприємств морського транспорту; а також Класичного приватного університету за темою «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (номер державної реєстрації 0116U000799), у процесі виконання якої автором обґрунтовано необхідність удосконалення методики оцінювання фінансової безпеки на підприємствах портової діяльності.

Мета та завдання дослідження. *Метою дослідження є розробка теоретико-методичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності.*

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- дослідити теоретичні та організаційні основи фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;
- обґрунтувати доцільність використання системного підходу до побудови системи фінансової безпеки підприємства;
- узагальнити методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства;
- узагальнити тенденції та визначити перспективи розвитку світового й вітчизняного ринків спеціалізованих послуг у морських портах;
- запропонувати методичний підхід до розробки заходів упередження фінансової безпеки в діяльності підприємств портової діяльності;
- удосконалити інструментарій оцінки фінансової безпеки підприємств портової діяльності завдяки використанню розрахунково-аналітичних методів;
- обґрунтувати підхід до управління фінансовою стабільністю та фінансовою рентабельністю підприємств портової діяльності;
- розробити комплексний науково-практичний підхід до вимірювання фінансової безпеки підприємств портової діяльності.

Об'єкт дослідження – процес оцінки фінансової безпеки підприємств портової діяльності.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні аспекти оцінки фінансової безпеки підприємств портової діяльності.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження й підходи, зокрема: *аналітичний, діалектичний методи* – для збирання, обробки й систематизації наукової інформації щодо дослідження теоретичних та організаційних основ оцінки фінансової безпеки підприємства (підрозділи 1.1, 1.3); *системний підхід* – для обґрунтування доцільності його використання при побудові системи фінансової безпеки підприємства (підрозділ 1.2); *класифікаційно-аналітичний метод* – для систематизації та аналізу методів оцінки фінансової безпеки (підрозділи 1.2, 3.1); *економіко-статистичний метод* – для порівняльної оцінки тенденції та визначення перспектив розвитку світового і вітчизняного ринків спеціалізованих послуг у морських портах (підрозділи 2.1, 2.2); *економіко-математичне моделювання* – для розробки заходів

упередження фінансової безпеки в діяльності підприємств портової діяльності (підрозділ 2.3), розробки комплексного науково-практичного підходу до вимірювання фінансової безпеки підприємств портової діяльності (підрозділи 3.2, 3.3); *графічно-аналітичний метод* – для ілюстрації досліджуваних процесів (підрозділи 2.1, 2.2).

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали Державної статистичної служби України, дані фінансової звітності провідних підприємств портової діяльності України, ресурси мережі Інтернет, а також особисті досягнення здобувача та результати їх обробки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в науковому узагальненні відомих та обґрунтуванні нових положень, систематизації матеріалів, що становлять теоретичну й методичну основу процесу управління фінансовою безпекою підприємств портової діяльності. У ході дослідження одержано такі наукові результати:

удосконалено:

– визначення сутності поняття «оцінка рівня фінансової безпеки підприємства» на основі узагальнення й систематизації наукових підходів, відмінною рисою якого є врахування багатоаспектності змістовного наповнення визначень понять «безпека», «фінансова безпека», «рівень фінансової безпеки», «критерій оцінки рівня фінансової безпеки», «механізм забезпечення фінансової безпеки», що надасть змогу сформуванню якісний теоретико-методичний інструментарій для підвищення рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності;

– концептуальні основи побудови системи фінансової безпеки підприємств портової діяльності, яка, на відміну від існуючих, спрямована на реалізацію комплексу організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних та пропагандистських заходів із захисту інтересів суб'єктів підприємництва – підприємств портової діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз; забезпечує достовірність оцінки стану фінансової безпеки та підвищення якості управлінських рішень щодо фінансової безпеки;

– методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності, який, на відміну від існуючих, через взаємодію ключових сфер діяльності підприємств портової діяльності (суб'єктів підприємництва) забезпечує врахування їх специфічних особливостей та можливість вимірювання рівня безпеки інтегральним методом;

набуло подальшого розвитку:

– науково-теоретичні положення щодо визначення поняття «фінансова безпека суб'єктів підприємництва», що, на відміну від існуючих, ґрунтується на багатоаспектності змістовного наповнення; урахуванні механізмів забезпечення, управління фінансовою безпекою та розширеного кола критичних ризиків і загроз, що в сукупності спрямоване на формування якісного теоретико-методичного інструментарію оцінювання фінансової безпеки підприємств портової діяльності;

– науково-методичний підхід до оцінки впливу валютних ризиків на рівень фінансової безпеки підприємств портової діяльності в умовах невизначеності, що, на відміну від існуючих, базується на аналізі та прогнозуванні валютних ризиків

підприємства на основі використання ефективного фінансового інструменту – хеджування із застосуванням моделі прогнозування цін (триноміальне дерево). Це створює підґрунтя для зменшення негативного впливу валютних ризиків на фінансову безпеку підприємств портової діяльності;

– методичний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємств портової діяльності, який базується на оптимізації структури капіталу. Цей метод надасть змогу збільшити власний потенціал формування операційного прибутку підприємств, що, у свою чергу, забезпечить покращення рівня їх фінансової безпеки;

– науково-практичний підхід до управління фінансовою рентабельністю підприємств портової діяльності, що базується на дослідженні залежності між витратами, обсягом реалізації, ціною й прибутком підприємства, а також максимізації прибутку шляхом використання ефективного інструменту – операційного важеля. Це надасть змогу підприємствам збільшити прибуток, що забезпечить зростання його фінансової рентабельності та підвищить рівень їх фінансової безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні результати та методичні положення дисертації доведені до рівня конкретних пропозицій і методичних розробок; є внеском у теорію оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання та можуть бути використані при розробці системи фінансової безпеки на підприємствах портової діяльності. Висновки й пропозиції щодо вдосконалення методики оцінки рівня фінансової безпеки мають важливе практичне значення й поглиблюють методичну базу її аналізу для підприємств сфери транспортних послуг.

Наукові результати, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування в діяльності ТОВ «Бруклін-Київ» (довідка № 186-БКП від 17.12.2018), ТОВ «Новотех-термінал» (довідка № 132 від 24.12.2018), транспортно-експедиторської компанії – дочірнього підприємства «Юран» ТОВ «ДП Юрол» (довідка № 275 від 03.12.2018). Методичні та практичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності впроваджено в діяльність Асоціації портів України «Укрпорт» (довідка № 58 від 12.11.2018).

Результати дослідження використовують у навчальному процесі кафедри «Підприємництво та туризм» Одеського національного морського університету при викладанні дисциплін «Фінансовий менеджмент» та при виконанні випускних атестаційних робіт студентами напрямів підготовки «Менеджмент», «Економіка підприємства» в Одеському національному морському університеті (довідка № 125 від 20.12.2018); Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Митна справа» (довідка № 17-17 від 19.04.2017).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові положення, методичні розробки та практичні рекомендації є результатом самостійного дослідження автора. З наукових праць, написаних у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є наслідком роботи автора. Особистий внесок автора конкретизовано в списку публікацій за темою дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні результати та практичні розробки дисертації доповідалися та отримали позитивну оцінку на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми управління, економіки,

екології та права щодо розвитку транспортного комплексу України» (м. Одеса, 2011 р.); 2-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегії розвитку транспортного комплексу України: виклики та можливості (проблеми управління, економіки, екології та права щодо розвитку транспортного комплексу України» (м. Одеса, 2012 р.); 6-й Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні порти – проблеми та рішення» (м. Іллічівськ, 2014 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (м. Київ, 2014 р.); 6-й Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Проблеми і перспективи розвитку транспорту» (м. Одеса, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми розвитку логістики на морському транспорті» (м. Одеса, Батумі, 2018 р.); 8-й Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми розвитку транспортної логістики “ИНТЕР–ТРАНСЛОГ 2018”» (м. Одеса, Батумі, Самсун, 2018 р.), VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Транспортний комплекс України: умови ефективного розвитку» (м. Одеса, 2019 р.).

Публікації. За результатами дисертації опубліковано 16 наукових праць (з них 6 одноосібних), з яких: 9 – статті в наукових фахових виданнях України (з них 4 – у журналах, включених до міжнародних наукометричних баз даних), 7 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 4,82 д. а., з яких автору належать 3,56 д. а.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел до розділів (усього 109 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок, з них основний текст – 181 сторінка. Робота містить 55 таблиць та 20 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методичні основи фінансової безпеки підприємства»* – досліджено теоретичні та організаційні основи фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства; обґрунтовано доцільність використання системного підходу до побудови системи фінансової безпеки підприємства; узагальнено методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва є складовою їх економічної безпеки.

Виділено сім функціональних складових економічної безпеки підприємства, з яких фінансова є такою, що домінує й забезпечення якої потребує особливої уваги.

Досліджено основні підходи до розуміння сутності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та запропоновано власне трактування сутності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, а саме як здатності суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема фінансову, діяльність, ефективно й стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру,

що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього й зовнішнього середовища.

Досліджено таке поняття, як «система фінансової безпеки підприємства», та визначено, що це комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Зроблено акцент на тому, що система фінансової безпеки підприємства не може бути шаблонною. Вона має бути унікальною на кожному підприємстві, оскільки залежить від особливостей кожного з них (особливо від напрямку діяльності). На основі досліджень виокремлено складові системи фінансової безпеки підприємства (рис. 1).

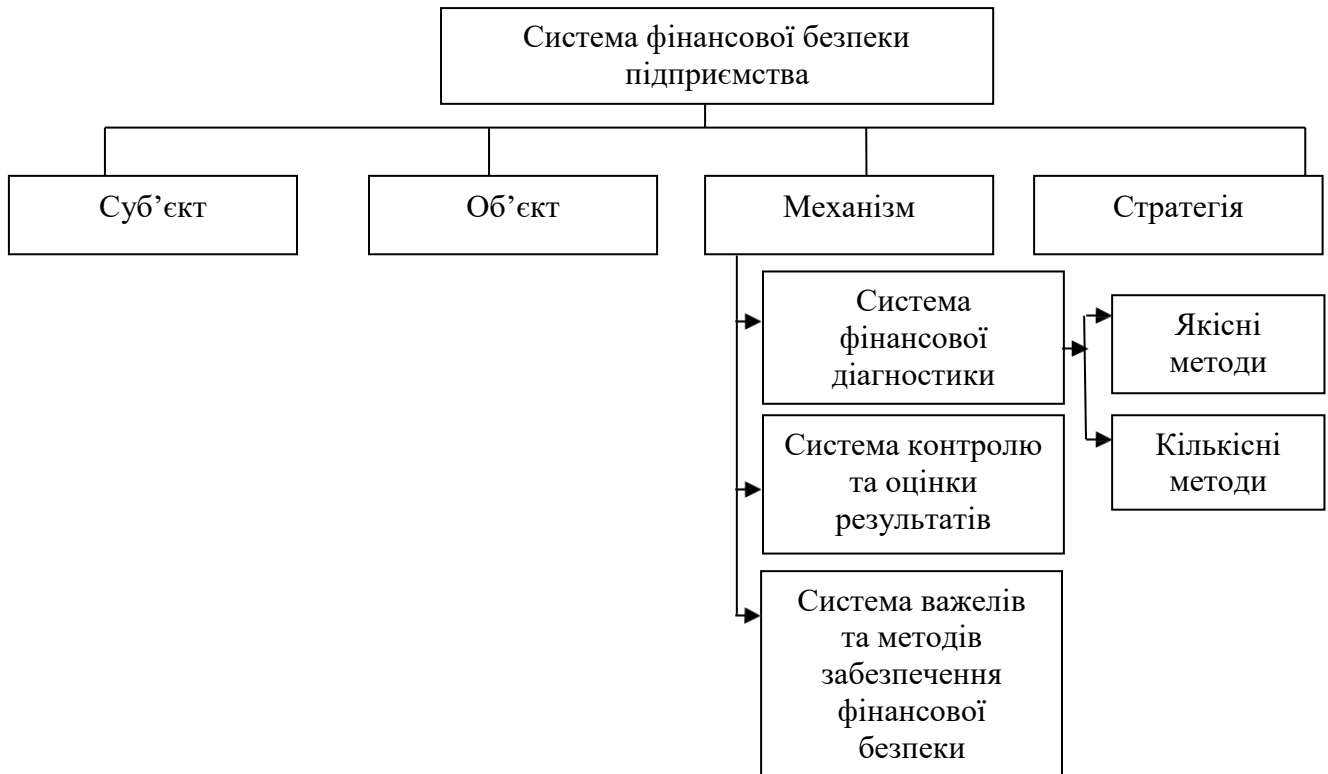

Рис. 1. Складові системи фінансової безпеки підприємства
(удосконалено автором)

Доведено, що є необхідність створення на підприємстві такої системи фінансової безпеки, що буде охоплювати питання діагностики, вибору оптимальних фінансових важелів та методів, а також обов'язковий контроль за фінансовою діяльністю підприємства. Для вирішення питання підвищення ефективності системи фінансової безпеки підприємства необхідно реалізувати на практиці методичні аспекти оцінки рівня фінансової безпеки підприємств.

Визначено сутність поняття «оцінка рівня фінансової безпеки підприємства» на основі узагальнення й систематизації наукових підходів, відмінною рисою якого є врахування багатоаспектності його змістового наповнення.

Виокремлено п'ять методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства: індикаторний; ресурсно-функціональний; агрегатний; на основі визначення ймовірності банкрутства. Обґрунтовано доцільність застосування індикаторного підходу, оскільки він є найбільш прийнятним для підприємств

портової діяльності та надасть змогу комплексно й систематизовано оцінити стан їх фінансової безпеки, дасть можливість керівництву в повному обсязі вирішувати проблеми забезпеченням стабільного фінансового стану та уникнути ризику банкрутства. Запропоновано теоретико-методичні засади формування ефективної системи управління фінансовою безпекою, що є основою для проведення аналітичного дослідження на підприємствах портової діяльності.

У другому розділі – «Розвиток ринку специфічних послуг на підприємствах портової діяльності в умовах фінансової небезпеки» – узагальнено тенденції та окреслено перспективи розвитку світового й вітчизняного ринків спеціалізованих послуг у морських портах; сформовано методичний підхід до розробки заходів упередження фінансової безпеки в діяльності підприємств портової діяльності; визначено ефективний фінансовий інструмент управління валютними ризиками на підприємствах портової діяльності – хеджування із застосуванням моделі прогнозування цін як фактор усунення фінансової небезпеки.

Визначено, що основною складовою інфраструктурної транспортної системи України є морські порти, які є своєрідними «воротами економіки» та надають країні вихід на світові ринки. Зростання вантажообігу вітчизняних морських портів свідчить, що за останні роки в Україні сформувалася необхідна технологічна база для обслуговування всіх видів вантажів. Особливу роль у портовій діяльності відіграють стивідорні компанії, що надають специфічні послуги. Згідно із Законом України «Про морські порти», портовий оператор (стивідорна компанія) – це суб'єкт господарювання, що здійснює експлуатацію морського терміналу, проводить вантажні операції, обслуговування та зберігання вантажів, обслуговування суден і пасажирів, а також інші, пов'язані із цим види господарської діяльності. Стивідорні послуги є основою регулювання відносин між портом, перевізником, відправником та одержувачем вантажу.

Стивідорні компанії є державними та приватними. До п'ятірки найбільших державних стивідорних компаній у 2018 р. увійшли: ДП «МТП Південний», ДП «МТП Чорноморськ», ДП «Маріупольський МТП», ДП «Ізмаїльський МТП», ДП «СК Ольвія». У табл. 1 подано вантажообіг п'яти найбільших приватних стивідорних компаній України (за даними 2018 р.).

Таблиця 1

Обсяги перевалки вантажів ТОП-5 приватних стивідорних компаній України в 2017–2018 рр.

№	Стивідорна компанія	Загальний вантажообіг, млн тонн		Частка в українському ринку перевалки вантажів (2018 р.), %
		2017 р.	2018 р.	
1.	«ТІС» (Порт «Південний»)	26,0	25,7	19,0
2.	«Ніка-Тера» (Миколаївський порт)	3,65	5,8	4,3
3.	«Бруклін-Київ Порт» (Одеський порт)	6,57	5,5	4,1
4.	Миколаївський глиноземний завод (Миколаївський порт)	4,95	5,1	3,8
5.	«Контейнерний термінал Одеса» (Одеський порт)	3,99	4,6	3,4

Усього, за даними Адміністрації морських портів України (АМПУ), у 2018 р. приватні стивідорні компанії перевалили на причалах АМПУ 51,1 млн тонн вантажів, що становить 97,4% від показників 2017 р., а державні стивідорні компанії на причалах АМПУ перевалили 33,3 млн тонн (96%). На власних причалах українські стивідорні компанії (і державні, і приватні) перевалили 50,7 млн тонн вантажів (111,8%).

Виявлено, що, незважаючи на позитивні тенденції розвитку більшості портів України, за оцінкою Світового економічного форуму щодо якості портової інфраструктури, Україна у 2016 р. набрала лише 3,2 бали із 7 можливих, при тому, що у 2012 р. цей показник становив 4,0 бали. Іншими словами, суб'єктами господарювання оцінюють українську портову інфраструктуру як посередню. Тому гостро стоїть питання відновлення портової інфраструктури стратегічного значення шляхом активізації інвестиційної та інноваційної діяльності; підтримання рівня інвестиційної привабливості, а відповідно, і фінансової безпеки, на достатньому рівні.

Доведено, що діяльність підприємств портової діяльності як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності схильна до фінансової небезпеки й ризику, які викликані мінливістю середовища їх функціонування. Здійснюючи інвестування в імпортне обладнання, вони зазвичай планують закупівлю у валюті. Коливання валютного курсу може сприяти як покращенню, так і погіршенню їх фінансової безпеки. Тому необхідно враховувати ризик у ході ведення ними бізнесу й застосовувати відповідні методи управління ризиками.

У дисертації запропоновано ефективний фінансовий інструмент управління валютними ризиками на підприємствах портової діяльності – хеджування із застосуванням моделі прогнозування цін. Використання цієї моделі в практичній діяльності підприємств портової діяльності дасть їм можливість вирішити проблеми пошуку оптимального розміру грошових коштів на валютних депозитах для інвестування в обладнання.

Модель являє собою тринomialне дерево. Цей варіант опису майбутнього є випадковим процесом з поверненням до середнього. Цей процес більш реалістично описує динаміку цін у довгостроковій перспективі. Майбутній курс долара складається з величезної кількості чинників. Тому в умовах фінансової нестабільності курс долара до гривні набуває ймовірнісного характеру, а відповідно, і ціни на обладнання у валюті.

Для переходу від безперервного випадкового процесу, якому підпорядковується ціна на обладнання $P(t)$, до дискретного й побудови тринomialного дерева використано підхід, запропонований Д. К. Халлом. Розглянуто параметри Δt , h , j . $\Delta t > 0$ – це часовий крок, який може бути обраний довільно. У виборі h і j взято $h = \sigma \sqrt{3 \cdot \Delta t}$, тому що це надасть змогу мінімізувати помилку апроксимації, а як j взято мінімальне ціле число, яке не менше за $0,1836 / a \cdot \Delta t$, що гарантує невід'ємні значення ймовірностей переходу з вузлів, a , – константи.

Тоді випадковий процес графічно являє собою триноміальне дерево (рис. 2).

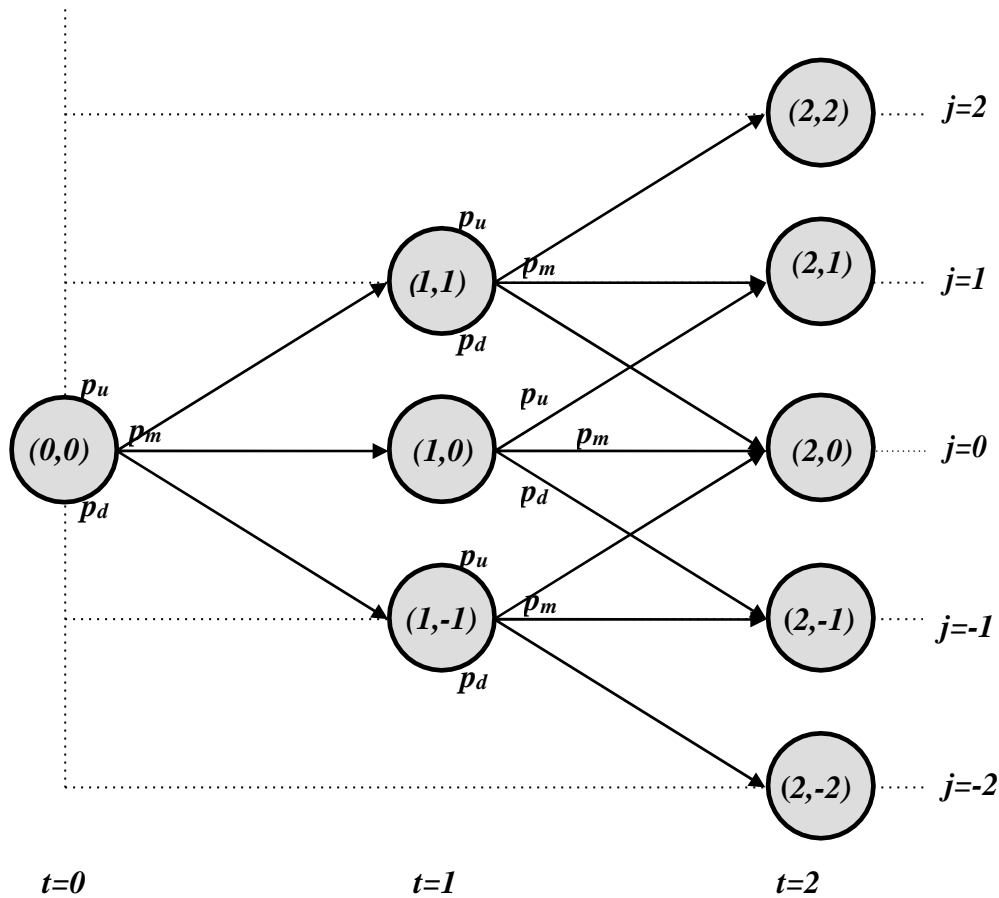

Рис. 2. Триноміальне дерево

На рис. 2 через $(0, 0)$ позначено вузол, у якому в момент часу $t = 0$ перебуває початкова ціна обладнання P_0 ; (i, j) – це довільний вузол триноміального дерева, причому додатне ціле число i та ціле число j такі, що у вузлі (i, j) виконуються рівності: $t = i\Delta t$, $P = jh$.

На триноміальному дереві присутні ймовірності зміни цін на обладнання, які являють собою ймовірності переходів з вузла дерева: p_u – ймовірність зростання ціни, p_m – ймовірність зниження ціни, p_d – ймовірність того, що ціна залишиться незмінною. Ймовірності переходу з вузла по кожній з трьох гілок визначаються відповідно до очікуваного середнього зміни величини P , оціненого на історичному проміжку часу, і дисперсії цієї зміни. Як середню зміну величини P за час Δt взято $-aP \cdot \Delta t$, а дисперсію зміни прирівняно до $\sigma^2 \Delta t$.

Для визначення ймовірностей p_u, p_m, p_d складено три рівняння та отримано таку систему:

$$\begin{aligned} p_u + p_m + p_d &= 1, \\ p_u h - p_d h &= -ajh \cdot \Delta t, \\ p_u h^2 + p_d h^2 - a^2 j^2 h^2 \cdot (\Delta t)^2 &= \sigma^2 \Delta t. \end{aligned} \quad (1)$$

Розв'язання системи (1) надає змогу знайти формули для розрахунку ймовірностей зміни ціни на обладнання та ймовірності того, що вона залишиться незмінною для кожного вузла:

$$\begin{aligned} P_u &= \frac{1}{6} + \frac{a^2 j^2 (\Delta t)^2 - aj\Delta t}{2}, \\ P_m &= \frac{2}{3} - a^2 j^2 (\Delta t)^2, \\ P_d &= \frac{1}{6} + \frac{a^2 j^2 (\Delta t)^2 + aj\Delta t}{2}. \end{aligned} \quad (2)$$

Для ілюстрації використання запропонованого підходу зроблено припущення, що $a = 0,3$, $\sigma = 0,01$ і $\Delta t = 1$ рік. Тоді максимальне значення j дорівнюватиме 2, а $h = 0,01 \cdot 3 \approx 0,0173$.

Розраховані значення ймовірностей переходу з вузлів для декількох значень a і Δt подано в табл. 2.

Таблиця 2

Ймовірності переходу з вузлів тринomialного дерева

Вузол	$a = 0,15, \Delta t = 1$			$a = 0,3, \Delta t = 0,5$		
	P_u	P_m	P_d	P_u	P_m	P_d
(0, 0)	0,1667	0,6667	0,1667	0,1667	0,6667	0,1667
(1, 1)	0,2529	0,6442	0,1029	0,1029	0,6442	0,2529
(1, 0)	0,0467	0,3067	0,6467	0,1667	0,6667	0,1667
(1,-1)	0,0617	0,5767	0,3617	0,2529	0,6442	0,1029
(2, 2)	0,1667	0,6667	0,1667	0,0467	0,3067	0,6467
(2,1)	0,3617	0,5767	0,0617	0,0617	0,5767	0,3617
(2, 0)	0,6467	0,3067	0,0467	0,1667	0,6667	0,1667
(2,-1)	0,1667	0,6667	0,1667	0,3617	0,5767	0,0617
(2,-2)	0,2529	0,6442	0,1029	0,6467	0,3067	0,0467

Для знаходження ціни на обладнання в кожному вузлі дерева розраховано дельту ціни. Вона являє собою різницю між двома отриманими цінами на обладнання, представленими на дереві. Значення зміни розраховано за формулою:

$$\Delta P = P_0 \cdot \sigma \sqrt{3 \cdot \Delta t}. \quad (3)$$

Після цього генерується випадкове число в діапазоні від 0 до 1. Залежно від того, до якого діапазону ймовірностей воно потрапить, ціна обладнання підвищується, знижується або залишається незмінною. Використання цього методу надасть змогу прогнозувати ціни на обладнання та знизити фінансові ризики й втрати.

У третьому розділі – «Обґрунтування інструментарію оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності» – удосконалено

інструментарій оцінки фінансової безпеки підприємств портової діяльності завдяки використанню розрахунково-аналітичних методів; запропоновано методику управління фінансовою стійкістю; удосконалено методику управління фінансовою рентабельністю підприємств портової діяльності; розроблено комплексний науково-практичний підхід до вимірювання фінансової безпеки підприємств портової діяльності.

Доведено, що оцінка фінансової безпеки підприємства портової діяльності передбачає, перш за все, ідентифікацію його фінансового стану. Проведені дослідження надали змогу зробити висновок, що певні кроки в напрямі формування системи показників для оцінки фінансової безпеки зроблено, однак необхідним є їх подальше уточнення. Запропоновано перелік коефіцієнтів, що можуть бути ключовими при проведенні експрес-аналізу стану фінансової безпеки підприємств портової діяльності (табл. 3).

Таблиця 3

Пропоновані ключові показники експрес-аналізу рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності

Назва коефіцієнта	Економічний зміст	Нормативне значення за основними методиками
Коефіцієнт зносу основних засобів	Характеризує ступінь зношеності основних засобів компанії	Менше ніж 0,5
Фондовіддача	Характеризує ефективність використання основних засобів	Більше ніж 1
Рентабельність активів	Показує, який прибуток одержує компанія з кожної гривні, вкладеної в активи. Дозволяє визначити ефективність використання активів компанії	Більше ніж 0,05
Коефіцієнт оборотності активів	Визначає потенціал компанії з одержання доходу при існуючих інвестиціях і структурі капіталу	Немає
Коефіцієнт покриття (загальний)	Характеризує достатність оборотних коштів для погашення своїх боргів	Критичне значення = 2. Значення = 2–2,5 свідчать, що фірма вчасно ліквідує свої борги
Коефіцієнт фінансування	Визначає співвідношення загальної заборгованості і власного капіталу	Менше ніж 1
Коефіцієнт втрати платоспроможності	Показує, наскільки внаслідок негативних факторів можуть бути скорочені надходження коштів, щоб при цьому була можливість здійснювати необхідні платежі	Значення цього коефіцієнта не повинне бути менше ніж 1

Доведено, що при побудові кількісної методики оцінки стану фінансової безпеки підприємств портової діяльності потрібно використовувати інтегральний показник, що складається з ключових показників експрес-аналізу (табл. 3), максимальне значення якого – 100 балів.

Зведення наведеного переліку показників в один інтегральний запропоновано проводити за формулою:

$$I = \sum_{i=1} \max_i * P_i$$

$$P_i = 1; K_i > t_i;$$

$$P_i = 0,5; K_i \in t_i;$$

$$P_i = 0; K_i < t_i,$$
(4)

де I – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;
 \max_i – максимальна кількість балів за i -м коефіцієнтом;

P_i – поправочний коефіцієнт;

K_i – фактичне значення i -го коефіцієнта.

Оскільки ці показники не є рівнозначними при встановленні рівня фінансової безпеки, запропоновано здійснити розподіл внеску кожного з коефіцієнтів у загальний результат за бальною системою. Виконано розрахунки ключових показників експрес-аналізу на базі підприємства портової діяльності – стивідорної компанії ТОВ «Бруклін-Київ Порт». Отримано загальний висновок про те, що для досліджуваного підприємства характерними є два «проблемних місця», а саме: фінансова стійкість та фінансова рентабельність.

Запропоновано ефективний метод управління фінансовою стійкістю для підприємств портової діяльності – оптимізація структури капіталу. Розраховано оптимальну структуру капіталу для ТОВ «Бруклін-Київ Порт» за трьома методами: за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності; за критерієм мінімізації його вартості; за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Доведено, що для ТОВ «Бруклін-Київ Порт» оптимальною структурою капіталу є така: 50% власного капіталу, 50% позикового капіталу. За такої структури ТОВ «Бруклін-Київ Порт» зможе збільшити чисту рентабельність власного капіталу з 52,57 до 55,8% та середньозважену вартість капіталу з 37,19 до 38,78%. Така структура також надасть змогу зменшити рівень фінансового ризику підприємства та рівень залежності підприємства від позикових ресурсів, що призведе до зменшення значення коефіцієнта фінансування i , як наслідок, збільшення рівня фінансової безпеки.

З метою ефективного управління фінансовою рентабельністю запропоновано використовувати операційний аналіз і його інструмент – операційний важіль. На основі даних фінансової звітності ТОВ «Бруклін-Київ Порт» проведено операційний аналіз та запропоновано збільшити частку постійних витрат у загальній сумі витрат до 25% шляхом введення режиму економії на змінних витратах. У результаті впровадження запропонованих змін збільшилися сума валової маржі, прибуток, коефіцієнт операційного важеля i , як наслідок, сила впливу операційного важеля (на 0,36). Таким чином, цілеспрямоване управління постійними та змінними витратами, оперативна зміна їх співвідношення дозволять ТОВ «Бруклін-Київ Порт» збільшити власний потенціал формування прибутку, що забезпечить зростання його фінансової рентабельності.

Аналіз наукових джерел та практики вітчизняних підприємств щодо оцінки фінансової безпеки свідчить, що на сучасному етапі відсутній достатньо ефективний метод оцінки рівня фінансової безпеки підприємств, зокрема підприємств портової діяльності. Водночас результати розробок нових методик зарубіжними дослідниками не можуть бути використані вітчизняними підприємствами портової діяльності через неспроможність цих моделей дати адекватну оцінку стану безпеки тих підприємств, які функціонують в умовах, що відрізняються від умов, для яких були визначені параметри моделей.

Тому виникла необхідність удосконалити методіку оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності шляхом вибору та обґрунтування такого переліку комплексних показників і складових інтегральної оцінки, які повною мірою характеризуватимуть ключові напрями їх діяльності. Запропонований метод базується на обчисленні інтегрального показника оцінки рівня фінансової безпеки:

$$S_{фбп} = S_{ey} + S_{пф} + S_{да} + S_{pc} + S_{ip} \quad (5)$$

де $S_{фбп}$ – інтегральний показник фінансової безпеки підприємства портової діяльності;

S_{ey} – комплексний показник оцінки ефективності управління, бали;

$S_{пф}$ – комплексний показник оцінки платоспроможності та фінансової стійкості;

$S_{да}$ – комплексний показник оцінки ділової активності, бали;

S_{pc} – комплексний показник оцінки ринкової стійкості, бали;

S_{ip} – комплексний показник оцінки інвестиційної привабливості, бали.

Визначення комплексного показника оцінки за кожною складовою фінансової безпеки за допомогою рейтингового числа виглядає так:

$$S = \sum_{i=1}^Z \frac{1}{Z \cdot N_i} \cdot K_i \quad (6)$$

де S – комплексний показник за кожною складовою фінансової безпеки підприємства портової діяльності;

Z – число показників, використовуваних для оцінки рівня фінансової безпеки за кожною складовою;

N_i – нормативний рівень для i -го коефіцієнта;

K_i – i -й коефіцієнт.

Апробацію запропонованої методіки проведено за даними підприємства ТОВ «Бруклін-Київ Порт». Розраховано комплексні показники оцінки фінансової безпеки підприємства (враховуючи нові значення показників фінансової стійкості та фінансової рентабельності) і зведено їх в один інтегральний показник (табл. 4).

Значення комплексних показників – складових інтегрального показника стану фінансової безпеки ТОВ «Бруклін-Київ Порт»

Складова фінансової безпеки	Результат розрахунків	
	до змін	після змін
Комплексний показник оцінки рентабельності підприємства	1,00	1,00
Комплексний показник оцінки платоспроможності	0,768	0,800
Комплексний показник ділової активності	1,00	1,00
Комплексний показник фінансової стійкості	0,674	0,875
Комплексний показник матеріального стану підприємства	0,637	0,637
Інтегральний показник фінансової безпеки	4,079	4,312

Розрахунки свідчать, що в результаті впровадження запропонованих методик управління структурою капіталу та фінансовою рентабельністю, удосконаленої методики оцінки фінансової безпеки рівень фінансової безпеки підприємства збільшився (з 4,079 до 4,312). Запропонована в роботі розширена класифікація видів рівня фінансової безпеки підприємств залежно від значення інтегрального показника характеризує рівень фінансової безпеки стивідорної компанії як «упевнений». Запровадження розроблених теоретико-методичних підходів та обґрунтованих науково-практичних рекомендацій щодо оцінки фінансової безпеки надасть змогу підприємствам портової діяльності підвищити її рівень до «ідеального».

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в розробці теоретично-методичних засад удосконалення методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності. Одержані результати дослідження дають змогу сформулювати такі висновки:

1. На основі узагальнення та систематизації поглядів учених удосконалено теоретичне підґрунтя дослідження, зокрема, теоретичні й організаційні основи фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства. Розкрито категоріально-понятійний апарат фінансової безпеки підприємств портової діяльності; уточнено економічну сутність понять «безпека», «фінансова безпека», «рівень фінансової безпеки», «критерій оцінки рівня фінансової безпеки», «механізм забезпечення фінансової безпеки», що надало змогу сформувати якісний теоретико-методичний інструментарій підвищення рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності.

2. Обґрунтовано доцільність використання системного підходу до побудови системи фінансової безпеки підприємства шляхом розкриття сутності її складових. Ґрунтуючись на результатах дослідження, визначено, що система фінансової безпеки повинна включати в себе комплекс організаційно-управлінських,

режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Це надасть змогу більш достовірно оцінити стан фінансової безпеки підприємств портової діяльності та підвищити рівень прийняття управлінських рішень у цій галузі.

3. Узагальнено методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства для цілей підвищення ефективності управління фінансовою безпекою підприємств портової діяльності. Доведено, що найбільш доцільною до використання в практичній діяльності є методика, що ґрунтується на індикаторному підході й пов'язана з використанням розробок учених Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон.

4. Узагальнено тенденції та визначено перспективи розвитку світового й вітчизняного ринків спеціалізованих послуг у морських портах. Доведено, що, незважаючи на радикальні зміни, які мають місце у світовій портовій системі останні два десятиліття, основними в ній залишаються стивідорні операції. Саме ці послуги, в основному, приваблюють у порт судна й вантажопотоки. Тому стан фінансової безпеки стивідорних компаній заслуговує на особливу увагу.

5. Запропоновано методичний підхід до розробки заходів упередження фінансової небезпеки в діяльності підприємств портової діяльності, а саме оцінки впливу валютних ризиків на рівень фінансової безпеки підприємств портової діяльності в умовах невизначеності, що базується на аналізі та прогнозуванні валютних ризиків підприємства на основі використання ефективного фінансового інструменту – хеджування із застосуванням моделі прогнозування цін (триноміальне дерево). Це створить підґрунтя для зменшення негативного впливу валютних ризиків на фінансову безпеку підприємств портової діяльності.

6. Удосконалено інструментарій оцінки фінансової безпеки підприємств портової діяльності завдяки використанню розрахунково-аналітичних методів. Сформовано комплекс аналітико-оцінних показників, що найбільш повно й об'єктивно відображають стан фінансової безпеки підприємств портової діяльності.

7. Обґрунтовано доцільність моделювання структури капіталу та фінансової рентабельності підприємств портової діяльності на основі оптимізації структури капіталу й операційного аналізу. Оптимізація структури капіталу надасть змогу підприємствам збільшити власний потенціал формування операційного прибутку, що, у свою чергу, забезпечить покращення рівня їх фінансової безпеки. Використання операційного аналізу дозволить підприємствам збільшити прибуток і приведе до зростання їх фінансової рентабельності та підвищення рівня фінансової безпеки.

8. Розроблено комплексний науково-практичний підхід до вимірювання фінансової безпеки підприємств портової діяльності, удосконалено методику оцінки рівня фінансової безпеки на основі розрахунку комплексних показників за різними напрямками діяльності та зведення їх в один інтегральний показник, що дозволить повною мірою охарактеризувати рівень фінансової безпеки підприємств портової галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Чебанова Т. Е. Выбор схемы финансирования реальных инвестиционных проектов на предприятиях морского транспорта. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*: зб. наук. пр. Одеса: ОНМУ, 2002. Вип. 14. С. 29–36. (0,33 д. а.)

2. Чебанова Т. Є. Врахування ринкових чинників при прийнятті інвестиційних рішень. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*: зб. наук. пр. Одеса: ОНМУ, 2011. Вип. 34. С. 172–182. (0,46 д. а.)

3. Чебанова Т. Є. Вимір інфляції з метою оцінки її впливу на ефективність реальних проектів. *Методи та засоби управління розвитком транспортних систем*: зб. наук. пр. Одеса: ОНМУ, 2011. Вип. 18. С. 104–114. (0,46 д. а.)

4. Чебанова Т. Є. Корецька О. В. Оцінка стійкості економічної безпеки підприємств портової діяльності. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*: зб. наук. пр. Одеса: ОНМУ, 2015. Вип. 2(51). С. 55–71. (0,71/0,4 д. а.)

Особистий внесок здобувача: обґрунтування методичного підходу до оцінки стійкості економічної безпеки підприємств портової діяльності.

5. Чебанова Т. Е., Махуренко Г. С. О взаимодействии транспорта в морском порту. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*: зб. наук. пр. Одеса: ОНМУ, 2017. Вип. 1 (58). С. 5–15. (0,46/0,3 д. а.)

Особистий внесок здобувача: обґрунтування моделі взаємодії різних видів транспорту в морському порту.

Статті в наукових періодичних виданнях України,

включених до міжнародних наукометричних баз даних

6. Chebanova T. E., Shumlianska O. I., Krysyuk L. M. Theoretical research of seaport's infrastructure development. *Ефективна економіка*: електронне наукове видання Дніпропетр. держ. аграрно-економ. ун-ту. Дніпропетровськ: ДДАЕУ, 2017. Вип. 2. С. 55–71. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>. (0,59/0,19 д. а.)

Особистий внесок здобувача: обґрунтування ефективних шляхів розвитку портової інфраструктури.

7. Чебанова Т. Є. Теоретичні аспекти визначення критерію оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. Одеса: ОНУ, 2018. Т. 23. Вип. 6 (71). С. 205–210. (0,22 д. а.)

8. Чебанова Т. Є. Удосконалення методики оцінки рівня фінансової безпеки на прикладі підприємства портової діяльності. *Причорноморські економічні студії*. Одеса: ПНДІЕІ, 2018. Вип. 29. Ч. 1. С. 138–143. (0,22 д. а.)

9. Чебанова Т. Є. Вплив структури капіталу на рівень фінансової безпеки підприємств портової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. Ужгород: УНУ, 2018. Вип. 20. Ч. 2. С. 179–184. (0,22 д. а.)

Матеріали конференцій

10. Чебанова Т. Є. Ринкові фактори та їх вплив на прийняття інвестиційних рішень в морських портах. *Проблеми управління, економіки, екології та права щодо розвитку транспортного комплексу України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 червня 2011). Одеса, 2011. С. 134–136. (0,13 д. а.)

Особистий внесок здобувача: постановка та вирішення проблеми оцінювання впливу ризику та інфляції на прийняття інвестиційних рішень в морських портах.

11. Чебанова Т. Є., Корецька О. В. Узагальнена оцінка фінансового стану підприємств морського транспорту. *Стратегії розвитку транспортного комплексу України: виклики та можливості (проблеми управління, економіки, екології та права щодо розвитку транспортного комплексу України*: матеріали 2-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 19–20 квітня 2012). Одеса, 2012. С. 127–130. (0,17/0,1 д. а.)

Особистий внесок здобувача: запропоновано методика оцінювання фінансового стану для підприємств морського транспорту.

12. Чебанова Т. Є., Корецька О. В. Щодо питання стратегічного управління інвестиційною діяльністю морських портів України. *Сучасні порти – проблеми та рішення*: матеріали 6-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Іллічівськ, 30 травня 2014 р.). Іллічівськ, 2014. С. 120–122. (0,13/0,1 д. а.)

Особистий внесок здобувача: запропоновані ефективні методи розробки стратегії розвитку морських портів України.

13. Чебанова Т. Є., Корецька О. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовим станом підприємства. *Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (27 червня 2014 р.). Київ, 2014. С. 211–213. (0,13/0,1 д. а.)

Особистий внесок здобувача: постановка проблеми та аналіз інформаційно-аналітичного забезпечення в управлінні фінансовим станом підприємства.

14. Чебанова Т. Є., Пустовіт О. В. Інвестиційна стратегія, як інструмент підвищення ефективності інвестиційної діяльності морських портів України. *Проблеми і перспективи розвитку транспорту*: матеріали 6-ї Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та молодих вчених (12 травня 2017). Одеса, 2017. С. 24–27. (0,17/0,1 д. а.)

Особистий внесок здобувача: постановка проблеми впливу розробленої інвестиційної стратегії на ефективність інвестиційної діяльності портів.

15. Чебанова Т. Є., Савельєва Т. М. Перспективи розвитку Білгород-Дністровського морського торговельного порту в рамках загальної стратегії розвитку морських портів України. *Розвиток паромних перевезень на Чорному морі і міжнародні транспортні коридори*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28 квітня – 2 травня 2017). Одеса; Стамбул; Одеса, 2017. С. 207–212. (0,25/0,15 д. а.)

Особистий внесок здобувача: запропоновано шляхи розвитку Білгород-Дністровського морського торговельного порту.

16. Чебанова Т. Е., Махуренко Г. С. Особенности финансирования инвестиционных проектов в морском порту. *Проблеми розвитку транспортної*

логістики «ІНТЕР-ТРАНСЛОГ 2018»: матеріали 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (16–27 лютого 2018). Одеса, Україна; Батумі, Грузія; Самсун, Туреччина, 2018. С. 86–89. (0,17/0,08 д. а.)

Особистий внесок здобувача: запропоновано ефективні методи фінансування інвестиційних проектів у порту.

АНОТАЦІЯ

Чебанова Т.Є. Теоретико-методичні основи оцінки фінансової безпеки підприємств портової діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2019.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню умов, розробці методичних основ і практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики оцінки фінансової безпеки на підприємствах портової діяльності. Досліджено теоретичне підґрунтя, уточнено економічну сутність понять «безпека», «фінансова безпека», «рівень фінансової безпеки», «критерій оцінки рівня фінансової безпеки», «механізм забезпечення фінансової безпеки». Удосконалено концепцію поняття «система фінансової безпеки підприємств портової діяльності», узагальнено та розвинено теоретико-методичні аспекти оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності. Обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки впливу валютних ризиків на рівень фінансової безпеки підприємств портової діяльності в умовах невизначеності на основі використання ефективного фінансового інструменту – хеджування із застосуванням моделі прогнозування цін (триноміальне дерево). Обґрунтовано методичний підхід до управління фінансовою стабільністю підприємств портової діяльності, який базується на оптимізації структури капіталу, та науково-практичний підхід до управління фінансовою рентабельністю підприємств портової діяльності на основі операційного аналізу. Удосконалено методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємств портової діяльності, яка включає показники – складові інтегральної оцінки. Основні положення роботи підтверджені практичними результатами їх впровадження на підприємствах портової діяльності.

Ключові слова: підприємства портової діяльності, стивідорні компанії, фінансова безпека, системний підхід, класифікація показників фінансової безпеки, валютні ризики, хеджування, інвестиційна діяльність.

АННОТАЦИЯ

Чебанова Т. Е. Теоретико-методические основы оценки финансовой безопасности предприятий портовой деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Классический приватный университет, Запорожье, 2019.

Диссертационная работа посвящена исследованию условий, разработке методических основ и практических рекомендаций по совершенствованию методики оценки финансовой безопасности на предприятиях портовой деятельности. Исследованы теоретические основы, уточнена экономическая сущность понятий «безопасность», «финансовая безопасность», «уровень финансовой безопасности», «критерий оценки уровня финансовой безопасности». Рассмотрено такое понятие, как «система финансовой безопасности предприятия», и определено, что это комплекс организационно-управленческих, режимных, технических, профилактических и пропагандистских мер, направленных на количественную реализацию защиты интересов предприятия от внешних и внутренних угроз. Определена сущность понятия «оценка уровня финансовой безопасности предприятия» на основе обобщения и систематизации научных подходов, отличительной чертой которого является учет многоаспектности его содержательного наполнения. Обобщены и развиты теоретико-методические аспекты оценки уровня финансовой безопасности предприятий портовой деятельности. Выделены пять методических подходов к оценке уровня финансовой безопасности предприятия: индикаторный; ресурсно-функциональный; агрегатный; подход на основе определения вероятности банкротства. Обоснован научно-методический подход к оценке влияния валютных рисков на уровень финансовой безопасности предприятий портовой деятельности в условиях неопределенности на основе использования эффективного экономического инструмента – хеджирования с применением модели прогнозирования цен (триномиальное дерево). Использование данного метода позволит прогнозировать цены на оборудование и снизить финансовые риски и потери, что положительно повлияет на финансовую безопасность предприятий портовой деятельности. Обоснован методический подход к управлению финансовой устойчивостью предприятий портовой деятельности, основанный на оптимизации структуры капитала. Это позволит уменьшить уровень финансового риска предприятия и уровень зависимости предприятия от заемных ресурсов, что приведет к уменьшению значения коэффициента финансирования и, как следствие, повышению уровня финансовой безопасности. Предложен научно-практический подход по управлению финансовой рентабельностью предприятий портовой деятельности на основе операционного анализа. Целенаправленное управление постоянными и переменными затратами, оперативное изменение их соотношения позволят предприятиям увеличить собственный потенциал формирования прибыли, обеспечат рост их финансовой рентабельности. Усовершенствована методика оценки уровня финансовой безопасности предприятий портовой деятельности путем выбора и обоснования такого перечня комплексных показателей и составляющих интегральной оценки, которые в полной мере характеризуют ключевые направления их деятельности. Предложенный метод основан на вычислении интегрального показателя оценки уровня финансовой безопасности. Разработанная расширенная классификация видов уровня финансовой безопасности предприятий в зависимости от значения интегрального показателя характеризует уровень финансовой безопасности стивидорной компании, как «уверен». Введение предложенных теоретико-

методических подходов и обоснованных научно-практических рекомендаций по оценке финансовой безопасности позволит предприятиям портовой деятельности повысить ее уровень до «идеального». Основные положения работы подтверждены практическими результатами их внедрения на предприятиях портовой деятельности.

Ключевые слова: предприятия портовой деятельности, стивидорные компании, финансовая безопасность, системный подход, классификация показателей финансовой безопасности, валютные риски, хеджирование, инвестиционная деятельность.

SUMMARY

Chebanova T. Y. Theoretical and methodological basis for assessing the financial safety of port enterprises. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2019.

The thesis is devoted to the study of conditions, the development of methodological foundations and practical recommendations for improving the methodology for assessing financial safety at port enterprises. The theoretical foundations are investigated, the economic essence of the concepts «safety», «financial security», «financial safety level», «criterion for assessing the financial safety level», and «financial security mechanism» are clarified. The meaning of the concept of a system of financial safety of port enterprises has been improved, the theoretical and methodological aspects of assessing the level of financial safety of port enterprises have been summarized and developed. A scientific and methodological approach of assessing the impact of currency risks on the level of financial safety of port enterprises under conditions of uncertainty based on the use of an effective financial instrument – hedging using the price forecasting model (trinomial tree) is substantiated. A methodological approach of managing the financial sustainability of port enterprises based on optimizing the capital structure and a scientific and practical approach of managing the financial profitability of port enterprises based on operational analysis has been substantiated. The methodology for assessing the level of financial safety of port enterprises has been improved, which includes indicators – components of an integrated assessment. The main ideas of the work are confirmed by the practical results of their implementation at port enterprises.

Key words: port business enterprises, stevedoring companies, financial safety, systematic approach, classification of financial safety indicators, currency risks, hedging, investment activity.

ЧЕБАНОВА ТЕТЯНА ЄВГЕНІВНА

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук

Підписано до друку 23.05.2019.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 15-19АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008